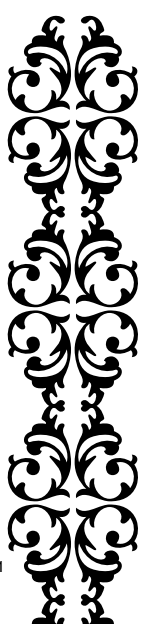

עביד אינש דינא לנפשי'ה

1 ב"ק כ"ז ע"ב, שלח ליה רב חסדא לרב נחמן... לא טרח'

לפי רב נחמן עביד אינש דינא לנפשיה אפילו שלא במקום פסידא ולפי רב יהודה דוקא במקום פסידא. (ולכאורה ניתן להבין את דין עביד אינש בשני אופנים- או שמעיקר הדין אין צורך בב"ד כדי לקבל את מה שהוא שלי בדין אבל לפי רב יהודה אסרו חז"ל את הדבר במקום שאין פסידא, או שמעיקר הדין יש צורך בב"ד וחז"ל הם שתקנו שיהא מותר לעשות דין לעצמו במקום פסידא.)

2 רי"ף פרק המניח (י"ב ע"ב), והלכה כרב נחמן... בדיני, ורבינו אפרים שם

לפי הרי"ף הלכה כרב נחמן מפני שמדובר ב, דיני' -ממונות, ואילו רבינו אפרים סובר שעביד אינש דינא לנפשיה הוא ענין איסור והיתר והלכה כרב יהודה (לכאורה לפי הרי"ף המחלוקת היא אם חז"ל תקנו שיכול לקחת את שלו או שנשאר אסור מה"ת מדין גזל ואילו לפי רבינו אפרים אין כאן שאלה של ממון אלא של איסור.)

3 רא"ש שם סי' ג'

הרא"ש הוסיף סיבה לפסוק כרב נחמן -מפני שיש הרבה פירוכות בגמ' על רב יהודה, והרא"ש התנה שאין לעשות את הדין לעצמו אלא אם ה"ה יכול להוציא את רכושו בדין -לכאורה רצה לומר שאף אם הוא יודע שהצדק אתו, אם לא ה"ה יכול להוכיח את זה בבית דין אסור לעשות דין לעצמו.

גם הנמוקי יוסף כתב כמו הרא"ש -

4 נמוקי יוסף פרק המניח (ברי"ף י"ב ע"ב), ודוקא נמי דאית ליה ראייה... מהכי'

אלא שבנמוקי"ב ב"מ לכאורה כתוב אחרת-

5 נמוקי"י פרק שנים אוחזין (ברי"ף ג' ע"א) בסוגריים, אבל במלוה ולוה... פרעתי דמי'

הנמוקי"י הביא בשם רב האי שמונתר לעכב אצלו מה שיש לו משל חבירו הלוח כנגד מה שחייב לו, ובפקדון דוקא כשהנפקד כפר בו- כי אם לא כפר יש לחשוש שמא נאנס ופטר -וכאן לא מדובר בשיש עדים שהוא שלו!

6 שו"ע חו"מ סי' ד' ס"א דברי המחבר, וסמ"ע ס"ק ב',...אטענתו'

המחבר פסק כמו הרא"ש -והסמ"ע פירש שלא רצה לומר שה"ה יכול להוכיח את זה בבית דין ללא תפיסתו, אלא גם אם ע"י התפיסה יה"ה נאמן במיגו דאי בעי אמר שלי ה"ה מעולם נקרא שיכול להוציא בדין -והיינו בתופס שלא בפני עדים, שאם ראוהו עדים כבר אין לו מיגו.

7 שו"ת מהרי"ק שרש קס"א, דהא לא מיקרי... תלמוד'

לפי מהרי"ק תפיסה למשכון לא נקראת עביד אינש דינא לנפשיה -ואף שכתב הרא"ש שאין עביד אינש אלא בדבר שיכול להוציא בדיינים היינו לענין להכותו אבל תפיסה מותרת גם כשאין הדברים ברורים.

8 רמ"א שם, י"א דלא מיקרי עביד...לדין, וסמ"ע ס"ק ד'

המהרי"ק בא גם להתיר את התפיסה בפני עדים למשכון באופן שלא תועיל לו התפיסה לזכות בדין ובכל זאת מותר לתפוס על מנת ללכת לדין -שאם יזכה בדין יה"ה לו מאיפה לגבות. (כדבריו משמע בנמוקי"י בהמניח שלא דבר על התפיסה אלא על ההכאה.)

⁹ משנה ב"מ קי"ג ע"א, המלוה... תעמוד' וגמ',...הרי זה נכנס לביתו וממשכנו' (ק"ג ע"ב)

אפילו בשליח ב"ד נחלקו אם יכול ליכנס לביתו של הלוה ליטול משכון.

¹⁰ שם קט"ו ע"א, ת"ר לא תבא אל ביתו... מאומה' ורש"י

דוקא במלוה אסור לקחת משכון אבל בחוב אחר מותר

¹¹ שו"ת הריב"ש סי' שצ"ו, וכן נשתמשו הגאונים... אינו הלוה ממש'

הריב"ש בשם הגאונים התיר למי שיש לו תביעה על חבירו שלא מחמת הלוה לתפוס משכון ואם הוא מחמת הלוה - אף שאסור לתפוס דבר למשכון מביתו יכול הוא לתפוס את חפצו של חבירו ברה"ד (וכמו שכתב הנמוק"י בשם רב האי גאון) או לעכב אצלו משכון שיש לו ממנו על חוב אחר

והנה, בנוגע לתפיסת דבר אחר מצינו בראשונים מקור מש"ס שלא כדברי הריב"ש -

¹² ברכות ה' ע"ב, רב הונא תקיפו ליה... בדמי דחמרא'

מפורש כאן שהיה אסור לעכב את חלק האריס בזמורות הגפן כנגד מה שגנב ממנו.

¹³ מרדכי ב"ק סי' ל',...יותר מכדי חלקו'

המהר"ם אסר לתפוס חפץ כנגד תביעה על חפץ אחר.

¹⁴ רמ"א שם, וי"א דוקא בחובו ממש... ממקום אחר לא' וסמ"ע ס"ק ג'...בהכאה"

הסמ"ע הבין שאם לוקח את החפץ האחר בתורת משכון על מנת ללכת לבית דין לכ"ע מותר (אם החוב הראשון לא בא מכח הלוה) וגם המרדכי יודה לזה, והחידוש בדברי הריב"ש הוא שמוותר להכותו כדי להוציא ממנו חפץ - ועל זה יחלוק המרדכי.

הריב"ש התיר גם לעכב פקדון שיש לו ממנו כנגד מה שחייב לו -

¹⁵ קצות החשן שם ס"ק א'

המהרש"ל אסר לתפוס חפץ אחר למשכון אפילו כשחייב לו מחמת דבר שאינו הלוה וע"ז חולק הש"ך, ובחייב לו משום הלוה אסור לו לתפוס משכון אבל יכול לעכב אצלו מה שיש לו משל חבירו - וע"פ זוהר אסור וכך היא שיטת הריב"ש א שכל נפקד חייב להשיב השבה מעלייה ואינו מקיים את זה כשמעכב את החפץ אצלו.

¹⁶ ב"ק כ"ח ע"א, ת"ש וקצתה את כפה... ופטורה'

מפורש כאן שאין ההכאה מותרת אלא אם יש בה צורך.

ויוצא - שמוותר להשתמש בהכאה (אם יש צורך בכך) כדי לעכב משהו מלהזיק לי או מלגנוב את רכושי, וכן מותר לקחת בחזקה - כולל מכות - את חפץ שלי הנמצא אצל אחרים שלא ברשות, ומותר גם לתפוס את רכושו של מי שחייב לי כסף שלא מחמת הלוהא כמשכון עד שנעמוד בדין - ולפי הריב"ש גם בחזקה - אבל אם הוא מחמת הלוהא לפי הש"ך אסור לתפוס אבל מותר לעכב את רכושו שכבר נמצא אצלי והקצות מחמיר ע"פ זוהר והריב"ש א.

4 ודוקא גמי היכא
 דאית ליה ראייה למילי דממונא דידיה
 הוא אף גמי דמורה ליה בעל דיניה
 בהסן אבל היכא דליסיה ראייה ולא
 מורה ליה אי עבד דינא לנפשיה ע"י
 הכאה וכיוצא בה מיהייב לשלומי לניזק
 דמי חבלה דע"כ לא קאמר רב נחמן
 (ד) אלא היכא דעבד דינא דאי גמי
 לא הוה עבד איהו לא עבדי ליה
 כי דינא בציר מהכי :

5 אבל במלוה ולוה
 יכול הוא להפוס מה שיש לחבירו בידו
 כנגד חובו ולומר ב"ד שאיני חייב
 לו כלום דחושבנא בעלמא הוא כ"כ
 רב האי גאון בתשובה וכתבו המפרשי'
 ז"ל דיש חילוק בין מלוה לפקדון דמי
 שיש לו מלוה אצל חבירו רשאי להפוס
 משל חבירו כנגדה ואין כן בפקדון
 דדלמא הוא פקדון איתנים ולית ליה
 גבי חבירה ולא מירי ומיהו אי עטין
 נפקד להדי' רשאי המפקיד להפוס
 כנגדו ואין לחוש דדילמא איהיגוסא דהא
 אמרינן בשבדא דרעיא [דף ה'
 דכשנגדו נשבע וטעם ואמתי נישע
 דלמא נאכפו אלא ש"מ דכל האומר
 להדי' כאומר לא נאכפו דמי דאם
 איהא דנאכפו הוה פטר נפש' בקושטא
 דמיא דמאי דאמי דאמרינן בפרק שבועת
 הדיינין [דף מא':] דכל האומר לא לייתי
 כאומר לא פרעתי דמי :

6 א ה יכול אדם לעשות דין לעצמו א [ה] אם רואה שלו
 ביד אחר שגזרו יכול לקחתו מידו ואם האחר עומד כנגדו

(ה) [ג] יכול להכותו עד שיניחנו (א) [ג]
 [ד] נ אפי' הוא דבר שאין בו הפסד (ב) א
 ימתין עד שיעמירנו ברין (ג) ב [ה] ג והוא [א] (ה) שיכול
 לברר ששלו הוא נוטל ברין [ו] מ"מ אין לו רשות
 [א] למשכנו בחובו :

ב והוא שיכול לברר שזלו הוא פי' דאם אינו יכול לברר שסוף שלו ל"מ
 דאסור להכותו ולהולילו תירו אלא אפי' בלא סכאה נמי אינו רשאי להולילו
 תירו וכן תוכח מלשון הסור וכמ"ש בפרישה מיהו זה דוקא כשבא להולילו
 בעדים דכלא עדים יכול לתפסו דיסי' נאמן לפני כ"ד במינו אספנתו